

Fecr Yayınları: 795

BİR OSMANLI BÜROKRATI
ALİ FUAD TÜRKGELDİ'NİN TARİH ANLAYIŞI

Fatih YILMAZ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Ocak 2024

ISBN: 978-625-6602-49-6

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

BİR OSMANLI BÜROKRATI
ALİ FUAD TÜRKGELDİ'NİN
TARİH ANLAYIŞI

Fatih YILMAZ

Ankara 2024

Fatih YILMAZ

1996 Ankara- Bala doğumlu. İlk ve ortaöğretimini Ankara'da tamamladı. 2019 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'ni bitirdi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Bölümde yüksek lisansını yaparak mezun oldu. 2020 yılından beri Çankırı'da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Akademik çalışmalarına devam etmekte olup ilk katkısını "Yavuz Sultan Selim Dönemi Hilafet Telakkisi" adlı makalesiyle yaptı. Yılmaz, evli ve bir çocuk babasıdır.

Canım aileme, biricik eşime ve dünyalar tatlısı kızım Eliz'e...

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	9
KISALTMALAR	11
TABLolar DİZİNİ	12
GİRİŞ	13
1.1. Araştırmanın Kapsamı ve Amaçları	16
1.2. Araştırmanın Metodu ve Kaynakları	18
BİRİNCİ BÖLÜM	
ALİ FUAD TÜRKELDİ'NİN HAYATI VE YAŞADIĞI DÖNEMDE OSMANLI DEVLETİ	27
1. Ali Fuad Türkgeldi'nin Hayatı	27
2. Ali Fuad Türkgeldi'nin Yaşadığı Dönemde Osmanlı Devleti	37
2.1 Siyasî ve Ekonomik Durum	37
2.2. Eğitim Alanındaki Durum	41
2.3. Sosyal Hayat ve Zihniyet Dönüşümünün Gerçekleşmesi	44
İKİNCİ BÖLÜM	
19. YÜZYIL OSMANLI TARİHÇİLİĞİ	49
1. Osmanlı Tarih Anlayışı ve Yazımı	49
2. Osmanlı Tarihçiliğinin Gelişimi ve 19. Yüzyıldaki Durumu	55
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
ALİ FUAD TÜRKELDİ'NİN TARİHÇİLİĞİ	61
1. Ali Fuad Türkgeldi'nin Eserleri	62
1.1. Ricâl-i Mühimme-i Siyâsiyye	63
1.2. Marûf Sîmâlar	68
1.3. Mesâil-i Mühimme-i Siyâsiyye	72
1.4. Edvâr-ı İslahât	78
1.5. Tarihî Fıkralar	79
1.6. Âfaki Fıkralar	80
1.7. Görüp İşittiklerim	80
2. Tarih Anlayışı	83

2.1. Kaynakları Kullanım Metodu-----	87
2.2. Rivayetleri Ele Alış Tarzı -----	97
2.3. Tarih Yazım Metodu -----	100
2.4. Tarih Tenkidi-----	112
2.5. Dil ve Üslubu-----	115
2.6. Eserlerinin Kaynakları-----	120
SONUÇ -----	129
KAYNAKÇA -----	133
EKLER / BELGELER -----	141
RESİMLER -----	161

ÖN SÖZ

Ali Fuad Türkgeldi, Osmanlı Devleti'nin son asrına şahitlik etmiş, tarihçi kişiliğiyle tanınmış devlet adamlarından biridir. İçinde yetiştiği Tanzimat toplumunun karakteristik özelliklerini kişiliğinde bütünleştiren Ali Fuad Bey hem fikrî hem de siyasî hareketliliğin olduğu İstanbul'da bürokrat bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin modern eğitim kurumlarında eğitim görüp içinde bulunduğu çevrenin de etkisiyle çok yönlü bir insan olarak yetişmiştir. Dâhiliye Mektupçuluğu, Dâhiliye Müsteşarlığı ve Mâbeyn Başkatipliği gibi yüksek memuriyetlerde bulunmuş, meslek hayatı boyunca Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı olayları yakından takip etmiştir.

Ali Fuad Bey'in tarih ilmine duyduğu özel ilgi ve merak onun çevresini daha özenle incelemesine ve değerlendirmesine imkân sağlamıştır. Kendisi yaşadığı dönemde kaleme alınan yerli ve yabancı tarih kitaplarını okuyarak yeni tarih anlayışlarından ve gelişmelerden haberdar olmuştur. Müellifin, Osmanlı siyasetine etki eden isimleri yakından tanınması, bu kimselere ait özel belgeleri incelemesi ve kayıt altına alarak eserlerinde sunması araştırmacılara döneme farklı bir pencereden bakma fırsatı sunmuştur.

Eserlerinde genel siyasi tarih anlatım üslubunun ötesine geçerek dönemin diploması tarihini ve etkin isimlerini irdelemeyi tercih etmiştir. Bunu yaparken de bilimsel bir bilim dalı haline gelen tarihin modern yöntemlerini benimsemeye gayret göstermiştir. Yaşadığı döneme dair sahip olduğu bilgi birikimin kaybolup gitmesini istemeyen Ali Fuad Bey, bu bilgilerini belgelere dayalı olarak sebep-sonuç ilişkisi içerisinde eleştirel bir üslupla sunmaya çalışmıştır. Son dönem Osmanlı tarihinin cevaplanmayı bekleyen sorularını döneminin imkânları çerçevesinde ele alan Ali Fuad Bey'in eserlerinde takip ettiği yöntem ve tekniğin, anlatım üslubunun ve kaynak kullanım kriterlerinin bilinmesi önem-

lidir. Pek çok bilimsel çalışmaya kaynaklık eden ve pek az insanın şahit olduğu olaylar hakkında önemli bilgilere sahip olan müellifin, tarihçilik anlayışının geniş anlamda hiçbir çalışmaya konu olmayışı bu anlamda bir eksikliklerdir. Biz bu eser ile Ali Fuad Türkgeldi'nin eserleri bağlamında tarihçilik anlayışını ortaya koymaya çalışmaktayız.

KISALTMALAR

COA	: Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi
HSD. AFT	: Ali Fuad Türkgeldi Evrakı
DH. SAİDd	: Dâhiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl Komisyonu Defterleri
HR. SAİD	: Sicill-i Ahval İdare-i Umumiyesi Belgeleri
HR. İM	: Hariciye Nezareti Defterleri
ed	: Editör
çev	: Çeviri
vr	: Varak
No	: Numara
vb	: ve benzeri
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Haz	: Hazırlayan, Yayına Hazırlayanlar
ö.	: Ölümü

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Ricâl-i Mühimme-i Siyâsiyye adlı eserde haklarında makale kaleme alınan isimlerden bazıları-----	66
Tablo 2: Marûf Sîmâlar adlı eserde haklarında makale kaleme alınan kimselerin isimleri -----	71
Tablo 3: Eserlerinde kullanmış olduğu yabancı kaynaklar ve yazarlarının listesi -----	122
Tablo 4: Eserlerinde kullandığı yerli eserler ve yazarlarının listesi	126